

18. Aristoteles a helenistická filozofie

Aristoteles

- 4. století př.n.l.
- Přišel do Athén → **žák Platónovy Akademie** → až do Platónovy smrti
- Po násilném sjednocení Řecka povolán na dvůr Filipa II. Makedonského → **výchova Alexandra Makedonského (Velikého)**
- Vrací se do Athén: vlastní **Peripatetickou školu** → Lykeion → Lyceum
 - Peripatos = procházka
- Soukromá knihovna, přírodovědecká sbírka rostlin a živočichů, sbírky státních ústav
 - Vzorky získává od Alexandra Velikého
- **Politické nesnáze** (Alexandrova vláda bere svobodu → podporuje ho) → obžalován → utíká ze země a umírá
- **Dílo:**
 - **Rozdělení filozofie:**
 - teoretická (matematika, fyzika, filozofie)
 - Praktická (politika, rétorika)
 - Poetická (umění, estetika)
 - **Existence dvou světů:** každý se skládá
 - **Éterický**
 - **Pozemský**
 - = **Aristotelovské pojetí vesmíru**
 - Mechanika, pohyb, akustika, optika → všestranný
 - Ideální tvar: kružnice
 - Část spisů určena i pro širší veřejnost
 - Zachována pouze část
 - Nepodařilo se je chronologicky seřadit → uměle seřazeny podle tématu
 - **Spisy o logice:** kategorie, analytiky, topiky → shrnuty pod názvem **Organon**
 - **Spisy přírodovědné:**
 - **Spisy metafyzické**
 - **Spisy etické**
 - **Spisy politické**
 - **Spisy o literatuře a rétorice**
 - Je pro cenzuru = bude šířen ideál
- **Logika**
 - Zakládá logiku jako vědu
 - **Logos** = řeč, slovo, význam, rozum, zákon
 - = **nauka o správném myšlení, o formách a metodách správného myšlení (ne obsahu)**
- **Antropologie** = věda o člověku
 - Řadí se k ostatním živým bytostem (díky tělesným funkcím a duševním činnostem)
 - Společný smysl
 - Jednotlivé smysli nás informují pouze o tom, k čemu jsou určeny
 - Chyby v poznání vznikají v rozumu
- **Etika**
 - Zabývá se zdatností/ctností
 - Nejvyšším dobrem pro člověka je blaženost (rovnováha, spokojenost)
 - **Mravní = etické / nižší**

- **Intelektuální = dianoetické ctnosti / vyšší**
- **Politika** = užitá etika
 - Člověk je živá bytost společenská = zoonpolitikon = bytost politická
 - Kritizuje stávající i možné soustavy → analyzuje se svými žáky
 - **Monarchie** = vláda jednotlivce, respektuje zájmy společnosti
 - **Tyranie** = vláda jednotlivce nerespektuje zájmy společnosti
 - **Aristokracie** = vláda urozených
 - **Oligarchie** = vláda několika
 - staví se pozitivně k otroctví → přirozené a věčné
 - rodinu a manželství hodnotí vysoko
 - státní společenství musí být celek rozdělený do menších společenství
- **učení o látce a formě**
 - Látka do přijetí formy neexistuje
 - Forma dává látce určitost
 - Způsobuje pohyb
 - Z potenciálního bytí na bytí skutečné

Malé Sokratovské školy (Polosokratovské/Posokratovské)

- 4. st. př.n.l.

Kynická škola

- **Řecký kyón**, 2. pád kynos = pes, jméno athénské gymnasia v Kynosarges pro neplnoprávné občany
- **Cynici** = neváží si hodnot
- **Ihostejní**
- Zakladatel Kynismu: **Antisthénés**
- **Diogenés ze Sinópy**
 - Žil v sudu (jediný majetek)
 - Nejlépe je se obrátit ke zvířatům a žít s nimi
 - **Setkání s Alexandrem Velikým** (Alexandr mu splní každé přání (ustup mi ze slunce)

Kyrénská škola = Hédonická škola

- Severní Afrika
- **Hédonismus** = smysl života hledají ve slastech a užívání si (mnozí nenašli, časté sebevraždy)

Megarská škola

- V blízkosti Athén
- **Euklejdés z megary**
- Dialektici
- Ostřejší hádky

Elejso - eritrejská

Stoici

- **Jméno**: stoá poikilé (= barevná sloupovitá síň)
- Podobá s kyniky → neumožňuje poskytnout obecný životní program
- důležitost vědění

Logika

- Základy přebírá od Aristotela
- **Rétorika** (umění mluvit sám, monologicky)

- **dialektika** (umění mluvit a myslet s ostatními)
- **empirické**

Etika

- Dobré = rozumné
- Zlé = nerozumné
- Lhostejné (život, smrt, bohatství, svoboda, otroctví)
- **Základní motiv:** ŽIVOT V SOULADU S PŘÍRODOU = jediná ctnost a blaženost
- Afekty (=pudy, vášně) nás omezují v poznání pravých hodnot a řízení se jimi
- Úkolem je neustálý boj proti afektům
- Překonání afektů: duše osvobozená od vášní

Podobnost s Křesťanstvím:

- Asketická morálka
- Všeobecná láska mezi lidmi

EPIKUREJCI

- **Epikureismus** = filozofický směr založený na učení filozofa **EPIKÚRA**
 - Na začátku 4. st. PŘ.n.l..
 - Učení o tom, jak vést lidský život
 - Epikurejec je člověk, který usiluje

SKEPTICI

- **Skepticismus** = gnozeologický směr, který pochybuje, zda je pravdivé poznání možné
- **Skepse** = pochybnost
- 4. stol. PŘ.n.l. - 2. století
- **Epoché** = zdržování se úsudku → dosažení praktického ideálu duševního klidu = ataraxiá
- **Pyrhón z Élidy**
 - 4.-3. stol. PŘ.n.l.
 - Zakladatel tohoto směru
- **Druhé období skepse:**
 - Hlavním sídlem se stává platónská akademie („akademická skepse“)
 - **Probabilismus** (lat. Probabilis = pravděpodobný)

NOVOPLATÓNÍKOVÉ

- 2. st. n. l. – 6. st. n. l.
- **Zakladatel: Ammónios Sakkás** (málo známe)
- **Plótinos**
 - 3. st. v Egyptě
 - Přešel do Říma a založil filozofickou školu
 - Plán založit město filozofů: **Platónopolis**
 - Uskutečnění platónova ideálního státu
 - nevyšlo
 - Jeho spisy vydal jeho žák **Porfyrios**
 - **Enneady (devítky):** 1. Pojednání etická, 2. a 3. O světě, 4. O duši, 5, o duchu a idejích, 6. O nejvyšším principu
- **Základní myšlenky:**

- Nepovažují se za zakladatele nového systému, ale za **vykladače Platóna**
 - Sami se od jeho učení odchyľují (přidávají)
 - Plótínovy názvy pro božskou bytost: Jedno, První, nejvyšší Dobro
 - Božská bytost stojí mimo všechnu uchopitelnost
 - Nejvyšší bytost přetéká a tvoří vše ostatní
 - vyzařuje odlesk sebe sama = všechno co existuje
 - Toto vyzařování (emanace) se děje stupňovitě
 - Hierarchie sfér podle jejich blízkosti k bohu
 1. Duch – souhrn všech idejí (podobnost s brahma)
 2. Duše světa/svět duševna
 3. Svět hmoty – nejméně dokonalá (temno)
 - Nejvyšší cíl člověka – opětovné sjednocení duše s bohem
 - Přijímá 4 Platónské zdatnosti
 - Vyšší stupeň – dialektické myšlení
 - Nejvyšší stupeň – dokonalé ponoření do nás samých (v extázi)
- **Konec novoplatónismu:**
- Athénská novoplatónská škola
 - 529 císař Justinián uzavřel athénskou Akademii
 - zakázal jakékoli vyučování řecké filozofie
 - Boéthius
 - poslední učitel řecké filozofie
 - působil a byl popraven v Římě
 - popraven

18. Peněžní vztahy ve společnosti (peníze, bankovníctví a cenné papíry)

Peníze

= druh statku sloužící ke směně

historie

- **směnný obchod = barter**
 - měním věc za věc
 - věci nemají stejnou hodnotu, trvanlivost...
- **zbožové peníze**
 - zboží cenné a vzácné v dané oblasti
 - mušle
- **drahé kovy**
 - cihličky/mince
 - podělání (rozpuštění mincí a přidání levného kovu do směsi), manipulace, uchování
- **bankovní poukázky**
 - supluje množství uložených drahých kovů
- **první peníze**
 - bankocetle = první bankovky za Marie Terezie
- **dnešní forma**
 - hotovost: mince a bankovky
 - kryptoměny
 - bezhotovostní platby
 - kartou, z účtu na účet
 - **trvalý příkaz**
 - má trvalou hodnotu
 - pokud se částka mění:
 - **INKASO**
 - operátor si z účtu strhne částku v rámci nastaveného limitu
 - **SIPO**
 - = sdružené inkasní poštovní služby
 - pravidelné měsíční platby (nájem, energie, vodné a stočné...)
 - osobně na poště

funkce

- **směna statků**
- **zúčtovací jednotka** = platební jednotka
- **uchovatel hodnoty** = 100 bude za rok pořád 100
 - **nominální hodnota**
 - **reálná hodnota**
 - vlivem inflace není uchovatelem hodnoty

vlastnosti

- **dělitelné:** hodnoty, na které lze peníze rozdělit (5 000 - 1)
- **trvanlivost:** bankovka vydrží
- **stejnorodost:** všechna bankovky a mince jsou vyrobené ze stejného materiálu
- **velká hodnota:** může mít velkou nominální hodnotu, i když reálná hodnota je nízká (forinty)

formy peněz

- **plnohodnotné / pravé peníze:** odrážejí hodnotu materiálu, ze kterého jsou vyrobeny
- **nepplnohodnotné / nepravé peníze:** uměle jim propůjčíme hodnotu
- **peníze kryté zlatem:** cca do poloviny 20. století

platební karty

- **oběživo** = peníze fyzicky v oběhu
- **depozita** = peníze uložené na účtech
- **Cash back** = výběr hotovosti u prodejců při nákupu (dm, Albert)
- **Pay pal** = služba, kdy do 500 platíme bezkontaktně bez zadání pinu
- **debetní karta** = **disponuji pouze svými penězi**
 - k běžnému účtu
 - **umožňuje:** bezkontaktní platby, výběr hotovosti, platby online, platby v zahraničí
 - **kontokorent** = krátkodobá půjčka
 - např: k 15. v měsíci potřebuji splatit závazky, ale výplata mi přijde až 16. → banka mi půjčí a následně si dluh automaticky strhne
 - **embosovaná** = karty s vystouplým reliéfem
 - dříve platba v zahraničí (kopírka opsala vystouplý reliéf a obchodník šel následně s papírovou kopií do banky)
- **kreditní karta** = **úvěrová**
 - slouží pro běžné platby stejně jako debetní
 - vytvářím dluh, který musím splatit
 - bezúročné období (cca 45 dní) → následně vysoké úroky

Bankovní systém

- **v ČR dvoustupňový:**

ČNB

- **v čele**
 - **guvernér:** Aleš Michl
 - do funkce jmenován prezidentem republiky (na 6 let)
 - **šestičlenná rada:** 2 viceguvernéři a 4 vyšší úředníci
- **funkce:**
 - regulace množství peněz v oběhu
 - kontrola bankovek
 - tisk peněz
 - kontrola a regulace všech komerčních bank
 - vedení účtů všech státních institucí
 - hlídá stabilitu **měny**
 - **peníze** = prostředek směny
 - **měna** = prostředek směny pro konkrétní stát (Kč, dánská koruna, euro, dolar...)
 - **směnný kurz**
- **nástroje:**
 - stanovuje sazby:
 - **lombardní sazba** = úrok na úvěry komerčních bank od ČNB
 - **diskontní sazba** = úročení vkladu Komerčních bank
 - **minimální rezervy:** komerční banky musí mít u ČNB uschovaný určitý obnos peněz
 - **operace na volném trhu:**

- výdej a nákup dluhopisů

komerční banky

- právnické osoby, které chtějí vydělat
- **aktivní operace** = operace, na kterých banka vydělá
- **pasivní operace** = banka poskytuje bezplatnou službu svým klientům
- nabízí:
 - *běžný/osobní účet*
 - *půjčky*
 - **hypotéka** = půjčka na pořízení nemovitosti
 - **osobní/spotřebitelská půjčka** = není dané omezení
 - je jednodušší ji získat
 - vyšší úrok
 - **úrok** = kolik zaplatím navíc
 - **RPSN** = roční procentní sazba nákladů (za úkony spojené s půjčkou)
 - **podnikatelské půjčky**
 - **leasing**
 - finanční = auto je po splacení naše
 - operativní = platím pronájem auta
 - **konsolidace půjček** = sloučení
 - *spoření*
 - cíl: pokrytí inflace/zisk peněz navíc
 - **stavební spoření:**
 - minimálně 6 let budu ročně spořit minimálně 20 000 → roční příspěvek od státu 1 000
 - **penzijní spoření:** náš příspěvek na stáří
 - od státu měsíční příspěvek dle výše našeho příspěvku
 - **spořicí účet**
 - *termínovaný účet*
 - umožním bance operovat s mými financemi → ona je používá → po smluveném datu je vrátí i s úroky
 - *investice*
 - *pojištění*
 - můžou dělat banky i pojišťovny
 - **cestovní pojištění**
 - hradí zdravotní pomoc poskytnutou v zahraničí
 - **povinné ručení**
 - povinné
 - **havarijní pojištění** (nadstavba - srážka se zvěří, rozbití čelního skla...)
 - **životní pojištění**
 - na život = pojištění vlastní smrti
 - vyplaceno, pokud dojde k přirozené smrti/ nenásilné (bez vlastního zavinění)
 - peníze pro myšlené osoby
 - pohřeb, finanční přísun pro partnera, děti...
 - často spojeno s **úrazovým pojištěním**
 - **pojištění nemovitosti**
 - **pojištění domácnosti**

- **pojištění odpovědnosti**

Cenné papíry

= forma závazku, která opravňuje držitele cenného papíru vymáhat svůj nárok po vystaviteli

- **emitent** = prodejce
- **komitent** = nákupce
- **mají předepsanou formu:** ochranné prvky, speciální papír !(až na směnku)!

šek

- vydává banka
- vázané na osobní účet jejich majitele
- v bance vyplatí danou částku

směnka

- lze vydat kdekoliv
- **směnka vlastní** = na jméno
- **směnka cizí** = bez jména → obchodovatelná

dluhopisy

- cenné papíry s procentuálním navýšením vkladu
- **může vydat:** ČNB, právnické osoby, obchodní společnosti

akcie

- vydává akciová společnost
- veřejně obchodovatelné na burze
- lze koupit pouze její podíl
- **právo:** na dividend, účast na valné hromadě
- daň z příjmu u krátkodobých akcií